

Portrett

Mikael Sjöberg skal gjenreise tilliten til
Arbetsförmedlingen

Nyhet

OECD: Sänkta löner ger inte högre
sysselsättning

Leder

Leder: Samfunnets vaktbikkje i fare?

Nyhet

Forskarkritik: Sysselsättningen har blivit
viktigare än arbetets innehåll

12. September 2014

Nyhetsbrev fra Arbeidsliv i Norden 6/2014

Nyhetsbrev fra Arbeidsliv i Norden 6/2014

Tema: Medier i krise - en utfordring for demokratiet?

Finansiert
av Nordisk
ministerråd

ARBEIDSLIV I NORDEN

Arbeidsforskningsinstituttet
OsloMet - storbyuniversitetet
Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo

UTGIVER

Arbeidsforskningsinstituttet
På oppdrag fra Nordisk ministerråd

ANSVARLIG REDAKTØR

Björn Lindahl

EMAIL

ainredaksjon@gmail.com

WEB

www.arbeidslivinorden.org

Nyhetsbrevet utgis i en e-postutgave,
som kan bestilles gratis fra
www.arbeidslivinorden.org

ISSN 0809-9456 tildelt: Arbeidsliv i
Norden (online)

REDAKTØR-
ANSVAR

Innhold

Leder: Samfunnets vaktbikkje i fare?	3
Konsumenterna flyttar till nätet men vill inte betala för innehållet.....	4
Inflytelsesrika doldisar påvirker den politiska agendan.....	7
Fra journalist til spindoktor og retur	11
I den finländska medievärlden försvinner jobben snabbt.....	14
Arbetsmiljön påvirker kvaliteten i medierna	17
Mikael Sjöberg skal gjenreise tilliten til Arbetsförmedlingen.....	18
Kamp for likestilling i Norden gjennom 40 år	21
Färöarnas framtid kan inte bara vara fisk.....	25
Forskarkritik: Sysselsättningen har blivit viktigare än arbetets innehåll	29
OECD: Sänkta löner ger inte högre sysselsättning	31
Direkte fra Tórshavn: Midt i sanktionsstormen ...	33

Leder: Samfunnets vaktbikkje i fare?

Når journalister og spinndoktorer bytter jobber, er det betenkelig? Hvis ansatte rådgivere og kommunikasjonsfolk har mer innflytelse enn politikerne selv, utfordres demokratiet? Når journalistikken rammes av nedbemanning, hvordan påvirkes kvaliteten? Og når det er to kommunikatører for hver journalist, hva skjer med samfunnets vaktbikkje?

LEDER

12.09.2014

AV BERIT KVAM

Redaksjonen i Arbeidsliv i Norden tar denne gangen for oss et tema som ikke bare angår oss som fagfolk, men som samfunnsborgere. Det som vekker engasjementet er en uro for en utvikling som kan svekke medias rolle som kritiske observatører.

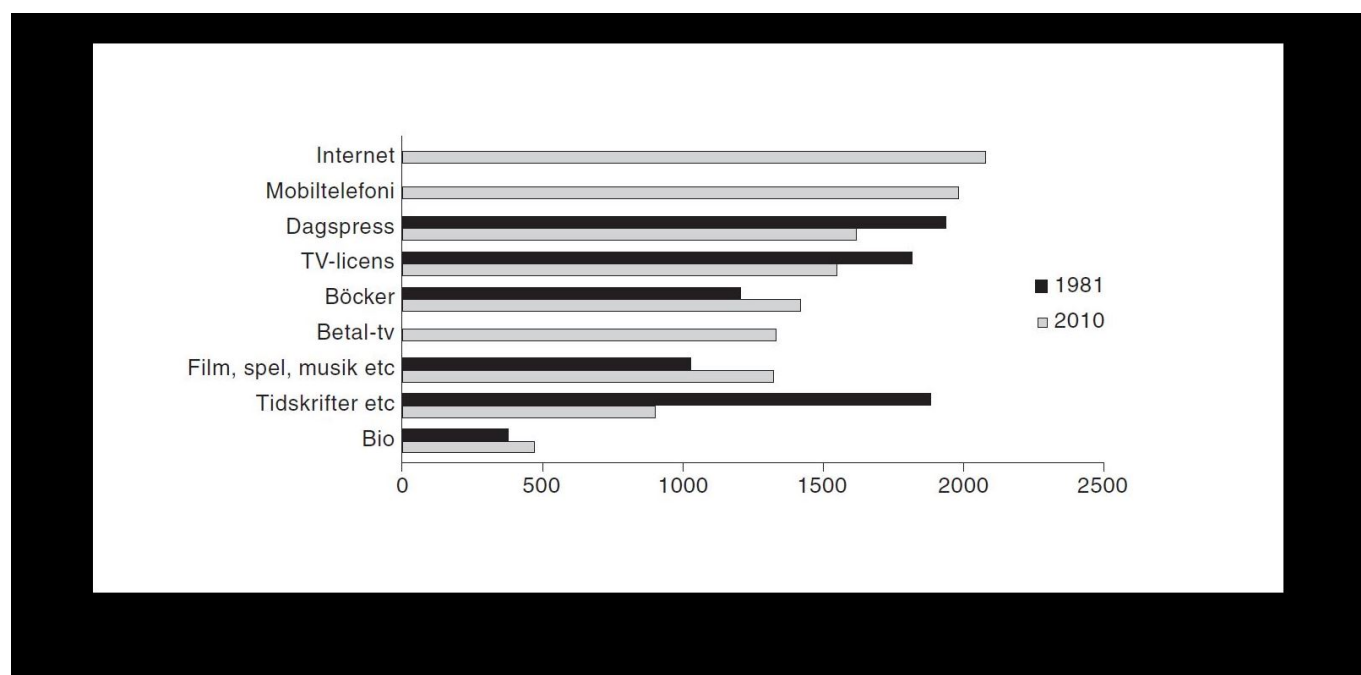
Det er et faktum i Norden, og i verden, at mediene rammes av sviktende inntekter, og at elektroniske medier overtar for papir. Det skjer en radikal omveltning som kan true kvalitetssjournalistikken. Vi vet fra tidligere forskning at omstilling og nedbemanning påvirker arbeidsmiljøet. En ny rapport fra Arbeidsforskningsinstituttet viser at arbeidsmiljøet i redaksjonen påvirker kvaliteten på journalistikken. Hvis kvaliteten svekkes kan det influere på journalistenes mulighet til å ivareta samfunnsoppdraget.

Svenske forskere, med professor Stefan Svallfors i spissen er i ferd med å gjennomføre en undersøkelse om de policyprofesjonelle: ansatte rådgivere og kommunikatører. Stefan Svallfors er selv overrasket over materialet som kommer frem etter en kartlegging av gruppen og intervjuer med 70 personer. I artikkelen går det blant annet frem at de policyprofesjonelle bedriver politikk med et uklart mandat. Noen gir uttrykk for skepsis til de folkevalgte, de er bevisste på sin egen makt og kan si «Ja, jeg har mer innflytelse enn en folkevalgt». Samtidig er kommunikatører og rådgivere eksperter som har blitt uunnværlige nesten for enhver organisasjon. Svallfors syns det er bekymringsverdig i forhold til media og advarer mot en utvikling som den i Göteborg der antallet journalister er halvert den siste tiårsperioden mens antallet kommunikatører er fordoblet. Nå er det ansatt to kommunikatører i kommunen og bedriftene for hver journalist i byens største avis.

Det kan se ut som om det skjer en konvergens i bransjen. Det finske journalistforbundet vurderer å åpne for at kommunikatører kan bli medlemmer. I Danmark har tidligere spinndoktorer gått tilbake til jobber i pressen, noe som tidligere

ble ansett som umulig. Det viser at holdningene er i ferd med å endres, selv om enkelte redaktører fortsatt anser at en sånn overgang er betenkelig.

Betenkelig eller ikke, det avgjørende er om kvaliteten i journalistikken svekkes og troverdigheten kommer i spill. Da er samfunnets vaktbikkje i fare.

Tabellen visar de svenska hushållens utgifter för medier 1981 och 2010 (kronor i 2010 års penningvärde) Källa: Ingela Wadbring: Inflation eller deflation i mediekonsumtionen?

Konsumenterna flyttar till nätet men vill inte betala för innehållet

Vilka konsekvenser får det när antalet kommunikatörer bara fortsätter att öka samtidigt som journalisterna blir färre och många medier blöder? Kommer det påverka sättet demokratin fungerar i de nordiska länderna?

TEMA

12.09.2014

TEXT: BJÖRN LINDAHL

Förhållandet mellan journalister och kommunikatörerna handlar både om en symbios och aversion – journalisterna är beroende av kommunikatörerna och omvänt. Beroende skapar inte nödvändigtvis förtroende. Fortfarande anses det som opassande att gå från den ena yrkesrollen till den andra.

Eftersom både journalister och kommunikatörer är goda på att uttrycka sig finns det samtidigt en risk för att svulstiga ord om undersökande journalistik och om behovet för öppenhet döljer andra, mer närliggande intressen, som att få behålla jobbet eller befinna sig i närheten av makten.

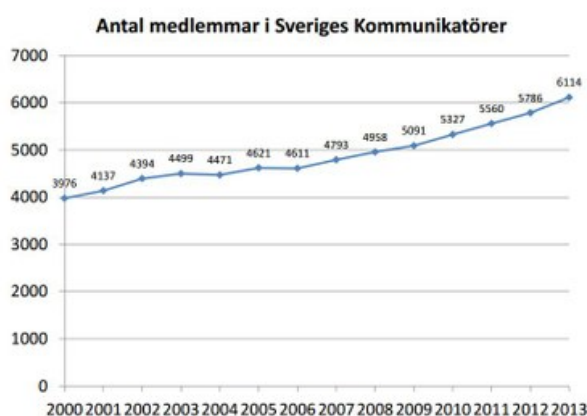
De nya medierna en utmaning

De två yrkesrollerna hänger ihop och påverkas bägge av den snabba tekniska utvecklingen, men det finns inte något direkt orsakssammanhang. På samma sätt som de sociala medierna undergräver massmediernas auktoritet är de också en utmaning för kommunikatörerna. Det behövs fler resurser för myndigheter och företag att hantera de nya kanalerna.

Ser man på de organisationer som representerar journalisterna respektive kommunikatörer i Norden har de sammanlagt nästan 74 000 medlemmar, där 58 600 är journalister och 15 400 är kommunikatörer.

Men talen ger inte hela sanningen eftersom många kommunikatörer står utanför de yrkesföreningar som finns. I Sverige använde Sveriges kommunikatörer för några år sedan ett företag inom affärsinformation för att ta fram adresslistor på alla de som titulerar sig kommunikatörer

– Med på listan kan det även finnas folk som står i köpcentrum och säljer telefonabonnemang och inte skulle kunna vara medlemmar hos oss. Men vi brukar uppskatta att det finns 18 000 - 20 000 kommunikatörer i Sverige och att 6100 är medlemmar hos oss, säger Jeanette Agnerud, pressansvarig på Sveriges kommunikatörer.

Den tekniska utvecklingen har gjort att det sker en snabb förflyttning från gamla till nya medier. Dagstidningar bygger på en modell med både reklaminkomster och inkomster från prenumerationer eller lösnummer. När läsarna försvinner är det svårt att kompensera inkomstbortfallet, eftersom annonsörerna följer publiken. Höjer man priset på prenumerationen eller vad ett lösnummer kostar riskerar ännu fler att försvinna.

Dagstidningarna dyrare

Dagstidningar har emellertid blivit mycket dyrare än andra varor på marknaden. Medan konsumentpriset i Sverige gått upp 2,71 gånger sedan 1981, har kvällstidningarna ökat 10 gånger i pris. Den största dagstidningen Dagens Nyheter har ökat 6 gånger i pris. Sammantaget innebär det att de tryckta medierna blivit mer än dubbelt så dyra som övriga produkter på marknaden. TV-licensen däremot, håller sig på samma nivå som övriga tjänster och varor på marknaden.

För att förstå vad som skett på mediemarknaden kan man jämföra med en stad där trafiken tidigare bara sköts med tunnelbana och bussar. Trafikanterna kan förflytta sig, men de kan inte påverka tidtabellerna eller var tåget eller bussen ska gå. De nya medierna är personbilarna som ger en helt annan flexibilitet. Man kan resa var man vill, när man vill, men man måste förstås vara med och betala för vägarna. Ser man på vad hushållen använder på medier – och då talar vi om allt från dagstidningar till musik och böcker – så hand-

lar det 13 000 svenska kronor per år för ett svenskt hushåll, enligt en studie som professor Ingela Wadbring, på Mittuniversitetet gjort.

Det innebär att konsumtionen ligger runt 60 miljarder kronor per år, eller 2 procent av bruttonationalprodukten.

Låg betalningsvilja

I ett längre perspektiv – 1981 jämfört med 2010 – har nya utgifter tillkommit. 1981 hade hushållen inga utgifter för bredband, mobiltelefoner eller betal-TV. De utgifter som hushållen dragit ned på är framförallt tidskrifter och i mindre grad dagspress och TV-licensen. (se diagrammet längst upp)

– Den springande punkten för många av de traditionella medieföretag är att konsumenterna flyttar till nätet, men är inte villiga att betala för sin konsumtion där, säger Ingela Wadbring, som är forskningsledare och professor i medieutveckling på Mittuniversitetet.

Intressant nog är konsumenterna däremot villiga att betala för att slippa reklam:

– När man ställer frågan om vad de är beredda att betala för i fråga om ljud, bild och skrivet material på nätet, så toppar alla tre typerna av material att man är beredd att betala för att slippa reklam. Det gäller särskilt de unga.

– Att få tillgång till unikt material ökar också betalningsviljan, men generellt är betalningsviljan på nätet låg. En förklaring till det kan vara att folk uppfattar att de redan betalat för infrastrukturen (bredbandet) och tekniken (datorn, surfplattan eller mobilen) och därför inte vill betala en gång till för innehållet, säger Ingela Wadbring, som är forskningsledare och professor i medieutveckling på Mittuniversitetet.

TV drabbas härnäst?

Även om det är dagstidningarna som drabbats hårdast gör teknikutvecklingen att alla konkurrerar med alla. Tidningarna har TV-sändningar som kan ses på PC:n, surfplattan eller mobilen.

– Under rättegången mot Anders Behring Breivik hade NRK en gigantisk buss utanför domstolen och TV2 en något mindre. Men VG-TV, med sina enkla videokameror och redigering direkt på laptopen, hade fler tittare än NRK och TV2 tillsammans, påpekar Kjell Aamot, som tidigare var koncernchef i Schibsted, som äger VG och Aftenposten i Norge och Aftenbladet och Svenska Dagbladet i Sverige.

– Vi satsade stort på gratistidningen 20 minuter i flera europeiska länder, men de har inte heller någon framtid när alla får nyheterna på mobilen, säger han. Inom Norden har massmedierna skurit ned antalet journalister kraftigt. Island drabbades tidigt och hårdast i samband med den ekonomiska krisen där. 2012 var det svartaste året i Sverige, med 900 varslade journalister. I Norge kom krisen lite senare, medan

nedskärningarna i Danmark nu också drabbar Danmarks Radio, som varslat 200 journalister och vill lägga ner sin symfoniorkester.

Ljus framtid

Medan antalet som vill studera journalistik sjunker är det motsatsen som gäller för kommunikatörerna, där framtiden ses som ljus.

Nästan nio av tio studenter som läst strategisk kommunikation vid Lunds universitet hade till exempel arbete sex månader efter avslutad examen. En tredjedel hade arbete redan innan de slutade, visar en undersökning som universitetet gjort. Yrkestitlarna är många: Kommunikatör, marknadsassistent, PR konsult, webbredaktör, projektledare och kommunikationsansvarig.

- Det är glädjande att se att våra studenter har lika lätt att få anställning som exempelvis jurister, ekonomer och systemvetare, säger Charlotte Simonsson, prefekt för Institutionen för strategisk kommunikation.

Stefan Svallfors

Inflytelserika doldisar påverkar den politiska agendan

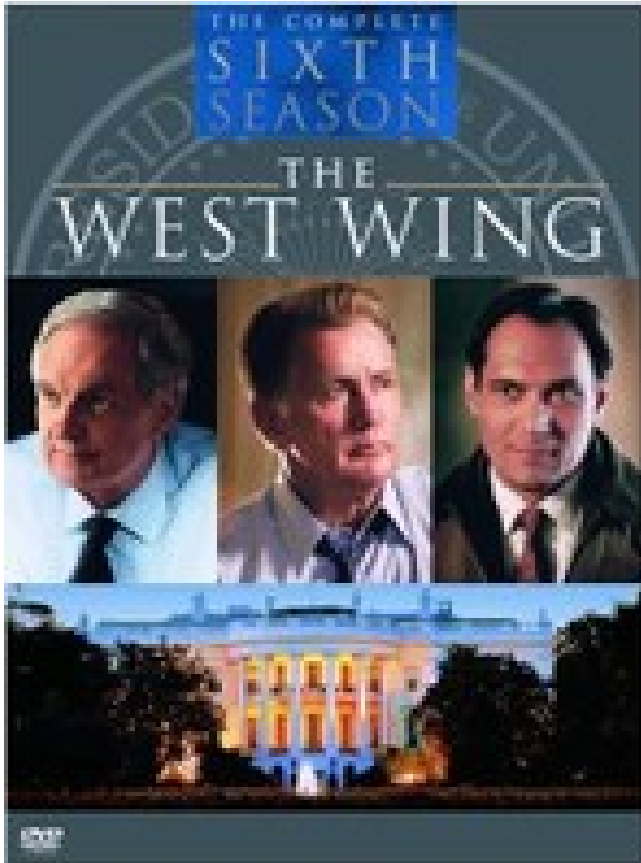
I dag har varje svensk minister i genomsnitt åtta till tio så kallade policyprofessionella runt sig. De är anställda som kommunikatörer eller rådgivare för att bedriva politik och de har stort inflytande över vilka frågor som tas upp och drivs, även om de agerar mest i det tysta och på oklara mandat. Det visar en ny forskningsrapport som blir klar våren 2015.

TEMA

12.09.2014

TEXT: GUNHILD WALLIN

- Det som förvånat mig mest är att de policyprofessionella har en så skeptisk syn på de förtroendevalda politikerna. De är på gränsen till brutala när de beskriver den traditionella politiken som långsam och tråkig. Själva kan de inte tänka sig att jobba så. De ser sig själva som smartare än de folkvalda och ser sina jobb som spännande, roliga och som ett effektivt sätt att påverka politiken, säger Stefan Svallfors, professor i sociologi och en av tre professorer som står bakom rapporten som kommer att presenteras våren 2015.

Idén till forskningsprojektet om de policyprofessionella växte fram i mitten av 2000-talets första decennium. Det var vid tiden då många satt klistrade framför långköraren Vita huset, eller West Wing som den heter i original, och i avsnitt efter avsnitt fångades av presidentens kunniga stab – stab-schefen Leo, den politiskt sakkunnige Josh, kommunikatörerna Sam och Toby och pressekreteraren CJ. Vad hade, enligt TV - dramaturgin, president Bartlett varit utan dem? I Sverige höll det samtidigt på att växa fram likartade strukturer runt politiker och beslutsfattare i organisationer och företag, utan att det egentligen fanns någon kunskap eller debatt om det. Det väckte nyfikenhet hos Stefan Svallfors och kollegan Bo Rothstein, professor i statskunskap, som tillsammans började formulera en forskningsansökan. Till sig knöt de också Cristina Garsten, professor i socialantropologi, för att kunna skildra denna nya yrkesgrupp ur ett socialantropologiskt, sociologiskt och statsvetenskapligt perspektiv.

- Vi hade i flera år talat om att det höll på att hända något nytt i det svenska samhället och sättet att jobba med politik.

Vi ville se vilka de politiska rådgivarna var, vad de gjorde och var de kom ifrån, berättar Stefan Svallfors.

Nordiska skillnader

Utvecklingen av denna politiskt inflytelserika grupp skiljer sig i Sverige jämfört med de andra nordiska länderna. I Danmark tar en minister i stort sett med sig en pressekreterare när han eller hon tillträder en befattning på ett departement. I Sverige finns en grupp på mellan åtta och tio personer runt en ledande politiker. Norge ligger lite mitt emellan.

- Gruppens tillväxt i Sverige är ett symptom på organisationernas politiska kris med tappade medlemsskaror. För de anställda politiska rådgivarna och kommunikatörerna blir de här jobben en alternativ kanal, ett sätt att uttrycka sig politiskt utan att köpa hela kittet, säger Stefan Svallfors.

Utvecklingen i Sverige kan förklaras med flera saker. Det finns positiva exempel historiskt, till exempel hur LO:s utredningschef Rudolf Meidner tillsammans med Gösta Rehn blev upphovsmän för den solidariska lönepolitiken. Och redan statsminister Tage Erlander plockade in politiska experter i sin närmsta grupp som bollplank och diskussionspartner – en av dem var Olof Palme. Under 90-talet skedde också en nedmontering av de formella korporativa beslutsstrukturerna, bland annat genom att Svenskt Näringsliv lämnade många korporativa arenor, vilket gav utrymme för fler politiska initiativ och skapade nya politiska skiljelinjer. Inför EU-omröstningen 1994 öppnades också dörren för PR-byråerna, med en pengastinn ja-sida som sökte hjälp för att föra ut sitt budskap. Sedan dess har gruppen politiskt anställda – både "fixarna", det vill säga de som kan hantera det politiska spelet och massmedierna och "klurarerna", de som ägnar sig åt politikens innehåll - vuxit i antal, särskilt de senaste tio åren.

- Om man frågar om det skulle gå att klara sig utan dessa kommunikatörer och politiska experter blir svaret "omöjligt, de har blivit oundgängliga". Det är en slags kapprustning mellan organisationer och företag. "De har 50 stycken anställda, då måste vi också ha det", berättar Stefan Svallfors.

Välutbildade storstadsbor

Efter två års systematisk kartläggning av gruppen och sjuttio intervjuer har forskarna en ganska tydlig bild av vilka de policyprofessionella är, vad de gör, vad som driver dem och vilken påverkan de har på politiken.

De mellan 2000 och 2 500 personer som arbetar som policyprofessionella är välutbildade och storstadsanknutna. De är i genomsnitt ungefär 40 år och många har universitetsutbildning i statskunskap eller nationalekonomi, huvudsakligen från universiteten i Stockholm eller Uppsala. De tjänar relativt bra och gruppen består ungefär av lika många män och kvinnor. En liten övervikt av män kan ses ju närmare de arbetar näringslivet. De intervjuade har varit anställda kort tid, cirka två år, och många har handplockats till sina jobb. Särskilt på högre politisk nivå, som regeringskansliet, sker

rekryteringen snabbt och informellt. Väl inne i ett politiskt block eller organisation rör man sig inte mellan blocken eller organisationer med motstridiga intressen. Däremot finns en större bredd hos PR-byråerna som gärna ville erbjuda sina kunder policyprofessionella med olika bakgrunder.

Deras universitetsutbildningar förbereder dem dåligt på vad de ska göra – till exempel finns knappt en rad i de åtta viktigaste läroböckerna i statsvetenskap om den funktion och roll de policyprofessionella spelar i politiken.

- En effekt är att en stor del av makten blir osynlig. Jag gissar att en majoritet av allmänheten tror att politikerna skriver sina egna tal. Det gör de aldrig. Med osynligheten följer också oansvarighet. Det är inte den policyprofessionelle som hamnar i medieljuset när något gått fel även om han eller hon bidragit till ett felaktigt beslut. Det är den ansvarige ministern, säger Stefan Svallfors.

Problemformulering, processkunskap, pejling

De policyprofessionella finns i Regeringskansliet, men också på lokal och regional politisk nivå, de finns i företag och organisationer och deras inflytande är stort, konstaterar Stefan Svallfors. Som exempel nämner han intervjuer där en person kan hänvisa till frågor och begrepp som han eller hon varit upphov till och som så småningom blivit etablerade uttryck använda och förstådda av alla.

- Generellt är de vi har intervjuat medvetna om att de har stor makt och vissa intervjupersoner kan säga "Ja, jag har mer inflytande än en riksdagsledamot". De reflekterar över sin makt, men tycker också att det är okej, säger Stefan Svallfors.

De policyprofessionella arbetar med att identifiera problem, att kunna processen som leder till beslut och att blixtn snabbt kunna pejla en fråga genom ett stort nätverk och få fram ett korrekt faktaunderlag. Det är kunskap om någon av dessa uppgifter som de säljer och som avgör deras värde. Det innebär att de har stort inflytande i allt från att få en fråga upp på den offentliga agendan till vilken verklighetsbeskrivning som blir dominerande. Är till exempel arbetslösheten ett tecken på att de ekonomiska incitamenten för att söka jobb är för svaga, eller beror den på en tuff arbetsmarknad? Hur frågan beskrivs kan i stor utsträckning tillskrivas de policyprofessionella, det vill säga vilka av dem som bäst lyckats att få ut sitt budskap. Stefan Svallfors berättar att han knappt kan läsa en tidning idag utan att undra över vem som lanserat en viss fråga. Och hur det är gjort.

Viktig för den policyprofessionelle är också kunskap om den politiska processen i alla dess led. När bör en fråga lanseras – ofta ju tidigare i processen desto bättre. Hur ser det politiska spelet ut och hur kan man formulera om ett särintresse till ett allmänintresse? En annan viktig uppgift är att vid behov ta fram exakta underlag. De får inte bli fel. Om en minister intervjuas i TV och säger att en åtgärd kommer att kosta

50 miljarder, så måste siffran stämma. Annars äventyras hela trovärdigheten.

- Att leverera fel uppgift är den värsta fasan för en policyprofessionell. Det måste vara både rätt och fort ska det gå. Därför är nätverket viktigt. De behöver veta vem de ska ringa som snabbt kan ge rätt uppgifter.

Massmedial schizofreni

De policyprofessionella har en kluven inställning till massmedierna. Å ena sidan är en bra medietäckning av "sin grej" den finaste belöning man kan få eller att få höra sina egna ord komma ur ministrarnas ord i den direktsända Tv-debatten. Å andra sidan ser de under vilket starkt medietryck de förtroendevalda politikerna lever under från morgon till sena kvällar, vilket bidrar till att intervjupersonerna själva inte lockas av att bli politiker. De avskräcks också av den granskning som politiker utsätts för eller som någon av intervjupersonerna uttrycker det "finns en hel hord journalister där ute som bara vill sticka kniven i en".

Studien har också granskat gruppens förhållande till massmedierna, de politiska partierna, väljarna, de förtroendevalda och också de opolitiska tjänstemännen.

I förhållande till massmedierna ser de en bekymmersam utveckling, där journalisterna blir färre och färre i förhållande till de allt fler policyprofessionella. I till exempel Göteborg har antalet journalister minskat med hälften under den senaste tioårsperioden, medan antalet kommunikatörerna har fördubblats. Det innebär att staden och dess bolag har två kommunikatörer för varje journalist anställd på den största tidningen. En allvarlig utveckling, konstaterar Stefan Svallfors.

- Maktbalansen har förändrats fundamentalt och den oberoende journalistiken blir helt underminerad. Det är inte så bra för demokratin, säger han.

Pengar får större roll i politiken

Ett annat problem är pengar. Det kostar att ha ett gäng kommunikatörer eller andra PR-människor till sitt förfogande.

- Det är helt uppenbart att pengar betyder mer i svensk politik än förr. Det finns inte längre en armé av gratisarbetare utan man måste köpa resurser och det är inte gratis.

Heltidsanställda politiker har alltid haft ett försprång i förhållande till förtroendevalda deltidspolitiker och med en hel professionell stab specialiserade på PR och kommunikation blir skillnaden i förutsättningar ännu större.

- Riksdagen riskerar att bli ett transportkompani, där politiskt sakkunniga går ut och talar om för partimedlemmarna hur de ska rösta. Likaså granskas varje motion innan den går vidare och visst kan du som riksdagsman sända in den ändå, men risken är att du får betala ett högt pris och inte blir omvald vid nästa val.

Besjälade politikermedarbetare

Samtidigt är Stefan Svallfors noga med att poängtera att de intervjupersoner som deltar i undersökningen inte är några makthungriga strebrar. Oftast är de besjälade och brinner för frågorna de jobbar med. Och eftersom de inte ser den förtroendevalda politiken som ett alternativ hade de inte funnits på den politiska nivån om inte det här alternativet funnits.

- Nu finns de där och kanaliserar in sin energi i politiken. Man kan också fråga om de är sämre att lyssna av vad som är viktigt eller till och med bättre, trots att de är mer socialt selekterade än riksdagsledamöterna i allmänhet, säger Stefan Svallfors.

Han poängterar att deras uppgift som forskare har varit att kartlägga det som pågår, inte att komma med lösningar. Däremot finns det problem han vill adressera.

- Jag efterlyser etiska riktlinjer för den här gruppen. Vad är deras ställning och ansvar? Jag anser också det behövs övergångsregler för hur de kan gå från en offentlig anställning till andra anställningar, till exempel i privata näringslivet, säger Stefan Svallfors.

Fra journalist til spindoktor og retur

Når journalister bliver kommunikationschefer eller særlige rådgivere for politikere – såkaldte spindoktorer - betyder det ofte et farvel til journalistikken for evigt. Men ikke altid. Tre tidligere spindoktorer fortæller her om deres tilbagevenden til mediebranchen. De er enige om, at opholdet ”på den anden side af bordet” har gjort dem til bedre journalister.

TEMA

12.09.2014

TEKST: MARIE PREISLER

Både virksomheder og politikere ansætter i stigende grad journalister som kommunikationsrådgivere, og for mange journalister bliver det et karriereskift for livet: Dele af mediebranchen har principiel modstand mod at ansætte en journalist, der har været spindoktor eller kommunikationsdirektør i en privat virksomhed. Men der er undtagelser: nogle eks-spindoktorer vender tilbage til mediefaget og vurderer selv, at det kvalificerer journalistikken, at journalister har prøvet at være med bag de lukkede døre til politiske forhandlinger og i centraladministrationen.

Det mener Jakob Høyer, uddannet journalist og spindoktor i 2001-2003 for den daværende konservative kulturminister Brian Mikkelsen. Umiddelbart efter spindoktorjobbet blev han kulturredaktør på dagbladet Berlingske Tidende og derefter chefredaktør for dagbladet metroXpress.

- Jeg kom tilbage til mediebranchen med en dyb og værdifuld indsigt i, hvordan centraladministrationen fungerer og med et nyt og mere nuanceret syn på medierne. Fra den anden side af bordet så jeg, hvor mange nuancer der går tabt i mediernes dækning af en sag, fordi det går så ufatteligt hurtigt.

Jakob Høyer finder det frelst og forældet at tale om ”objektiv journalistik”. Medier har også fordomme, nogle flere end andre, er hans erfaring.

Spindoktorer nyt fænomen

Da han i 2001 blev spindoktor var det nyt, at danske ministre ansatte knyttede prominente nyhedsjournalister fra de toneangivende nyhedsmedier til sig som personlige rådgivere, og reaktionerne var voldsomme. Jakob Høyer kom fra et job som kulturredaktør på Jyllands-Posten og husker, at han da han meddelte, at han havde fået nyt job som spindoktor, skulle han straks rydde sit skrivebord på avisen og forlade bygningen.

- Jeg blev bedt om at gå øjeblikkeligt. Det blev dengang virkelig betragtet som ufint og var noget, man dengang i mediebranchen rynkede på næsten af.

Han vurderer, at modviljen er mindre i dag men oplever stadig chefredaktører erklære, at de aldrig vil ansætte en journalist, der har haft job som spindoktor eller kommunikationsdirektør i erhvervslivet.

- Den modstand er blevet mindre, men den er der stadig, og den er sørgelig, for medierne går glip af en indsigt i politik, de ellers ikke ville få.

Jakob Høyer fandt ikke selv som problematisk, at han blev kulturredaktør umiddelbart efter at have rådgivet den daværende konservative kulturminister.

- Da jeg kom tilbage til journalistikken, var der helt sikkert nogen, som tvivlede på, at jeg kunne bedrive kritisk journalistik, men jeg var aldrig medlem af De Konservative, og som kulturredaktør var jeg med til at lave meget kritisk kulturjournalistik – blandt andet fordi jeg kendte området så godt.

Han understreger, at der altid er en risiko for, at journalisten kommer for tæt på sine kilder, men den risiko er ikke større for eks-spindoktorer end for andre journalister.

- En erhvervsjournalist kan også komme for tæt på en virksomhed og en sportsjournalist på en sportsstjerne. Det er altid en forpligtelse for journalister og mediehuse at holde øje med og reagere på.

Karensperiode kan være nødvendig

Den risiko kan i nogle tilfælde gøre det relevant med en karensperiode for journalister, der har været spindoktorer. Det mener en anden tidligere spindoktor, der nu er tilbage i mediebranchen, Ulla Østergaard.

Hun er – ligesom Jacob Høyer – uddannet journalist og var politisk reporter og redaktør på avisen Jyllands-Posten, da

hun i 2001 blev spindoktor for tidligere statsminister Lars Løkke Rasmussen (Venstre), der dengang var indenrigs- og sundhedsminister. Efter spindoktorjobbet blev Ulla Østergaard redaktør på tv-stationen TV2 News.

- Uanset jobtype har en medarbejder en loyalitet over for sin tidligere arbejdsgiver og sidder inde med en masse fortrolig viden, som det ville være uetisk at bringe videre som journalist. Derfor ville jeg have pålagt mig selv en karenstid, hvis jeg var blevet politisk reporter igen. Selv blev jeg ikke politisk reporter bagefter men valgte et redaktørjob, siger hun.

I jobbet som redaktør har hendes spindoktorfortid dog ved flere lejligheder været omdiskuteret, blandt andet da hun i 2010 stod for TV2 News valgdekning.

Hun har – ligesom Jacob Høyer – aldrig været partipolitisk aktiv, og vurderer selv, at hun kunne have arbejdet for de fleste politiske partier. Og at spindoktorjobbet adgang til "maskinrummet" i et politisk parti og i centraladministrationen kan gavne journalistikken.

- Den kan give både bedre og mere kritisk journalistik. Jeg er eksempelvis mere opmærksom på, hvor hårdt der er belæg for at vinkle en historie og at give embedsmænd en fair chance for at redegøre for fakta.

Objektivitet er en illusion værd at stræbe efter

Samme vurdering har Amalie Kestler, der har været pressechef for Københavns socialdemokratiske overborgmester Frank Jensen. Før og efter det job var hun politisk redaktør i mediebranchen:

- Det er naturligt, at der er debat om, hvorvidt man kan gå frem og tilbage mellem journalistik og kommunikation. Det må altid være en konkret vurdering, som lægges til grund. Jeg mener, at jeg blev en bedre journalist af at få erfaring fra Københavns Rådhus.

Ét er at skrive om politiske processer, baseret på kilder, som kan fortælle, hvordan det er. Noget andet er selv at opleve det tæt på. Det betyder, at man som journalist senere kan sætte den viden i spil og finde andre historier, end mange andre vil kunne. Men klart, at der er jobskifter, som skal overvejes grundigt ud fra et etisk journalistisk perspektiv. Og det kan også være, at der er emner, man ikke kan eller skal skrive om i en periode bagefter.

Hun vurderer, at ideen om objektiv journalistik er farlig for journalistikken.

- Objektivitet er en illusion, men selvfølgelig skal man altid tilstræbe at være objektiv, når man arbejder med nyhedsjournalistik. Det er dog virkelig afgørende altid at være bevidst om, hvordan og hvorfor man som videreformidler af nyheder bliver brugt og lader sig bruge af politikere eller andre interesser. Via den erkendelse får man bedst balance i sin rap-

portering. Det værste er journalister, som tror, de er objektive, men som i virkeligheden går nogens ærinde uden at vide det.

Amalie Kestler har været politisk reporter i en årrække og betragter politisk journalistik som "en alvorlig sag".

- Man har som politisk reporter meget stor indflydelse, og jeg mener, at det er uhyggeligt vigtigt at bruge den magt med omhu. Man skal hele tiden tænke over de sammenhænge, man indgår i, når man skriver. Det er faktisk svært, og det skal være svært. Ingen er perfekte. Men målet skal altid efter min opfattelse være at være saglig og kritisk over for alle og beskrive sagerne så korrekt som muligt. Hvilket igen næsten er umuligt, fordi alting afhænger af øjnene, der ser.

Amalie Kestler har i dag forladt den klassiske nyhedsjournalistik og er redaktør for lederkollegiet på dagbladet Politiken, hvor hun skriver ledere og klummer med holdninger. Men hun tror stadig på den tilstræbt objektive journalistik, når det kommer til nyhedsjournalistik.

- Jeg har forladt news-genren til fordel for views, hvor varetegnelsen er tydelig, fordi afsenderen er tydelig; en journalist eller et medie. Folk kan tage stilling til det, man skriver og til afsenderen – og være enig eller uenig. Jeg foregøbler ikke mig selv eller læseren at være objektiv, selvom jeg selvfølgelig stadig forsøger at være saglig efter mine egne og avisens begreber. Det er noget andet end i nyhedsjournalistikken, hvor tilstræbt objektivitet er et naturligt og rigtigt mål.

Chefredaktøren tror på sund fornuft

Dagbladet Information, hvor Amalie Kestler, blev politisk redaktør efter sin spindoktortid, har ikke noget regelsæt imod at ansætte en journalist, der har en fortid som spindoktorer, forklarer og Informations chefredaktør, Christian Jensen:

- Vi har ingen principiel modstand mod den type ansættelser og har på Information haft en enkelt tidligere politisk rådgiver ansat. Det vigtigste for os er at bevare vores integritet og troværdighed, og derfor ville vi aldrig ansætte en journalist til at beskæftige sig med de samme stofområder, som vedkommende har varetaget som spindoktor, for det kunne skabe loyalitetskonflikter.

Loyalitetskonflikter opstod ikke, da avisen gjorde Amalie Kestler til politisk redaktør efter at hun havde været spindoktor for borgmesteren i Københavns Kommune, mener chefredaktøren:

- Som nicheavis beskæftiger vi os ikke særskilt med at skrive om Københavns Kommune, og jeg har ikke oplevet problemer i den sammenhæng, siger Christian Jensen.

Han vurderer, at det er for ”helligt” at have principper imod at ansætte spindoktorer. Brug i stedet sund fornuft, lyder hans råd:

- Se den enkelte journalist i øjnene og vurdér, om vedkommende har troværdighed og selv vil sige til, hvis han eller hun kommer i en habilitetskonflikt i en sag. Det kan ske for os alle men i så fald skal den pågældende tages af dækningen af en given sag.

I den finländska medievärlden försvinner jobben snabbt

För första gången någonsin finns det en stor öppen arbetslöshet bland journalister i Finland. Mörkertalet är dessutom stort eftersom många är undersysselsatta eller jobbar med annat än journalistik för att överleva. De senaste fem-sex åren har mer än tusen jobb försvunnit bara i tidningsbranschen och inget tyder på att trenden vänder.

TEMA

12.09.2014

TEXT: CARL-GUSTAV LINDÉN, FOTO CATA PORTIN

- Öppen arbetslöshet, det är helt nytt, säger journalistikprofessorn Tom Moring vid Helsingfors universitet.

Han säger att det sker en omstrukturering av arbetsmarknaden för journalister. Tidningshusens nedgång i prenumerationer och annonsintäkter redovisas i tvåsiffriga tal. De kommersiella tv-bolagen skär ner och public service-bolaget Yleisradio står inför kraftigt minskade anslag.

- Allt tyder på ett fallande antal anställda inom journalistiken, men hur stor den minskningen blir vet vi inte.

Dämpad stämning

Ett färskt exempel på att trenden definitivt inte vänt är Hufvudstadsbladet i Helsingfors. Det är dämpad stämning när AIN besöker redaktionen på Mannerheimvägen 18. Ägaren till Finlands största dagstidning på svenska, KSF Me-

dia, har beslutat att en femtedel av jobben inom koncernen ska bort. Det handlar om närmare femtio årsverken, varav trettio journalistjobb. I stället ska koncernens tidningar köpa in mer material av frilansare.

- Jag har själv varit orolig länge för att man vaknat för långsamt. Vi har känt till i tio år hur det blir och man kan fråga sig varför det inte gjorts mer investeringar i Finland, säger huvudförtroendeman Sylvia Bjön som varit med i förhandlingarna.

Det kanske är en nyhet för många nordbor att det ges ut tio dagstidningar på svenska i Finland. Största gruppen är KSF Medias tidningar ägs av en förmögen stiftelse, Konstsfundet, som länge ställt upp och kvittat förlusterna. Men nu börjar siffrorna vara så nattsvarta att en alltför stor del av stiftelsens utdelning går till att täcka underskottet. Lösningen blev att alla ska söka sina jobb på nytt varefter arbetsgivaren bestämmer vilka som inte passar in i den nya organisationen som tar plats vid årsskiftet.

- Juridiskt sett är det fråga om en intresseanmälan för gällande arbetsavtal gäller – det är alltså inte en jobbsökning, förtydligar Bjön.

Hon är orolig för vad läsarna ska tycka när papperstidningens resurser skärs ner samtidigt som mer krut läggs på den digitala utgivningen.

Språkmuren försvinner

Andra lider också av nedgången. Den stora tidningsdraken Sanoma som ger ut landets största morgontidning Helsingin Sanomat har redan samarbetsförhandlat i flera omgångar och säljer tillgångar för att lätta på skuldbördan.

Journalisterna har länge försökt låta bli att tänka på dagstidningarnas kris.

- Många tycker fortfarande det är snuskigt för journalister att bry sig om hur företagen tjänar pengar, säger Sylvia Bjön.

Krisen i tidningsbranschen handlar inte bara om pengar, den berör även mediernas och journalisternas position i samhället överlag. Den handlar om också om bristande förmåga till förnyelse i mediavärlden. Till problemen bidrar att finska medier befunnit sig bakom en språkmur som inte längre ger skydd när det gäller de ungas medievänor där engelska inte är något hinder. Bäst verkar lokaltidningarna ha klarat sig med sina lojala läsare och annonsörer. Det ska ändå påpekas att fyra av fem finländare läser en dagstidning.

Dold arbetslöshet

Arbetslösheten bland journalister i Finland ligger på ungefär 7,5 procent utgående från a-kassan Finkas statistik. Journalistförbundets ordförande Arto Nieminen säger att det troligen finns en dold arbetslöshet som inte är statistikförd. Alla journalister är inte medlemmar. Dessutom tvingas många frilansjournalister säkra sina inkomster med andra jobb.

Drygt tio procent av förbundets aktiva medlemmar har registrerat sig som frilansare och andelen har varit konstant i ett par års tid. Andelen är något lägre än i till exempel Sverige. Enkäter visar att frilansare bara tjänar två tredjedelar av det som folk med fasta jobb och samma arbetsuppgifter får i lön.

- Finland är fortfarande i en annan situation än Sverige där det är vanligt med bemanningsföretag, säger Sylvia Bjön.

Hon är även vice ordförande i Journalistförbundets fullmäktige och medlem av den förhandlingsdelegation som nu satt sig ner för att ta fram ett nytt kollektivavtal. Förbundet diskuterar också att gå den danska vägen och godkänna medlemmar som jobbar med kommunikation.

-De senaste åren har vi talat mycket om att utveckla journalistförbundet. Ska det bara vara ett förbund för journalister som följer journalistreglerna?

Arto Nieminen tycker personligen att skillnaden ofta är osynlig mellan journalistiskt innehåll som produceras för företagens webbsidor eller för medieföretag, som matlagningsprogram.

Oron inför framtiden är alltså stor bland journalisterna och det passar in i bilden att Journalistförbundets höstliga kurs för förtroendemen handlar om hur hantera osäkerhet.

Lämna journalistiken

Några journalister väljer att lämna branschen för att ägna sig åt marknadskommunikation i stället. Mathias Järnström som äger och driver kommunikationsbyrån Miltton säger att deras expertis är efterfrågad eftersom företagen mer än tidigare måste förstå inom vilket ekosystem de agerar.

-De som har en bakgrund som journalist är intresserade av samhällsfrågor.

Järnström tycker sig ha märkt en attitydförändring under senare år. Medan svenska journalister redan tidigare tyckte det var fint att jobba med PR och kommunikation har deras kolleger i Finland ändrat inställning senare. Många som jobbat med politik och journalistik klarar sig väldigt bra inom kommunikation. Några risker för samhällsdebatten upplever han inte.

-Inte egentligen, överlag tycker jag att vi i Finland jobbar alldeles för mycket i våra egna silos, det är bra att bredda.

Det finns mellan 4000 och 4500 personer som arbetar med marknadskommunikation i Finland, mot drygt 10000 aktiva journalister i journalistförbundets medlemsregister. Undersökningar visar ändå att det är en relativt liten grupp journalister som byter över till att arbeta med kommunikation. Det är ett arbete som kräver specialkompetens och journalister är ofta alltför mediefixerade för att passa in.

För några decennier sedan fanns ingen utbildning inom kommunikation och andelen före detta journalister var stor,

mer än en tredjedel. Enligt VD Elina Melgin, som leder kommunikatörernas förbund Procom, ligger andelen journalister i dag kring sju procent. Förbundets medlemsantal växer visserligen snabbt, men förutom några profilstarka mediepersonligheter är branschbyte ingen stark trend, enligt Melgin.

-Det går fortfarande att göra en karriär som journalist om man har en intressant personprofil och en kunskapsbas att bygga på, säger Tom Moring.

Rörligheten på arbetsmarknaden för journalister har ökat, men det har inte gjorts några undersökningar i Finland om vart journalisterna tar vägen. Tom Moring antar att det öppnar sig möjligheter i gränsområdet mellan det digitala och visuella presentation.

I Sverige gjorde professor Gunnar Nygren en undersökning om varför journalister lämnar det svenska journalistförbundet. Det visade sig att majoriteten fortsatte att jobba med journalistik, medan de som lämnar yrket framför allt är unga människor med kort arbetserfarenhet utan fast anställning. Hälften av dem sysslar i någon form med PR och kommunikation bland sina övriga arbetsuppgifter.

Arbetsmiljön påverkar kvaliteten i medierna

Den undersökande journalistiken och den demokratiska roll som massmedierna spelar är de viktigaste argumenten när medieföretagen ber om specialbehandling. I alla nordiska länder diskuteras ramvillkoren för medierna – ska de slippa moms och ska subsidier ges även till digitala medier?

TEMA

12.09.2014

TEXT: BJÖRN LINDAHL

I Norge har stiftelsen Fritt Ord gjort en studie som visar att förtroendet för journalister och medier är deprimerande lågt. Arbeidsforskningsinstituttet visar samtidigt i en annan rapport att kvaliteten blir påverkas av arbetsmiljön på redaktionerna.

Det är Institutt for Samfunnsforskning som fick uppdraget av Fritt Ord att göra den största mätningen av norrmännens syn på medierna sedan 1999. Undersökningen visar bland annat att:

- En av tre personer har liten eller inget förtroende för att medierna granska sin egen samhällsroll.
- Två av fem har inget förtroende för att medierna är fria och oberoende av sina ägare och annonsörer.
- En av fem har inte förtroende för att medierna är fria och oberoende i förhållande till staten.
- En av tre har inte förtroende för att medierna belyser saker från flera sidor.

- Det är alltså ett lågt förtroende för att medierna uppfyller sitt samhällsuppdrag som medierna själva anser är så viktigt. Det är problematiskt för medierna, säger Elisabeth Staksrud, en av forskarna som arbetat med studien.

I Norge formuleras samhällsuppdraget i det som brukar kallas "Vår Varsom-plakaten", som motsvarar den svenska Spelregler för Press, Radio och TV. I den norska versionen står det att "en fri och oberoende press är bland de viktigaste institutionerna i en demokrati."

Gå bakom kulisserna

- Det har väl aldrig varit lättare att få säga sin mening eller rapportera om händelser. Det vi behöver för att det offentliga samtalet ska vara upplyst är att någon kan utföra kvalitetsjournalistik och gå bakom kulisserna i det som till synes sker, säger Asbjørn Grimsmo. Tillsammans med Hanne Heen har han skrivit rapporten "Journalistisk kvalitet – hvilken rolle spilte arbeidsmiljøet i redaksjonen?"

Det är svårt att tro att den massiva nedbemanning som skett på många redaktioner inte skulle få någon betydelse för kvaliteten, skriver de två forskarna. De visar till en undersökning bland journalister våren 2012 där 69 procent av ett representativt urval av Norsk Journalistlags medlemmar fruktade att nedbemanningen skulle drabba kvaliteten.

I sin studie ser Grimsmo och Heen på om verksamheter som har ett starkt socialt kapital, som definieras som samarbetsförmåga, förtroende och rättfärdighet, också är mer kvalitetsmedvetna, kreativa och produktiva än verksamheter med ett svagt socialt kapital.

För att mäta till exempel kvaliteten, har de satt upp elva olika kriterier och jämfört det med hur journalisterna svarat i de stora undersökningar som gjorts om arbetsmiljön. Det handlar om de etiska spelreglerna följs, om det finns en kultur för att diskutera ledningens prioriteringar och om det publiceras egna redaktionella räkenskaper osv.

På samma sätt har de satt upp kriterier för det sociala kapitalet. De ser på om medarbetarna på redaktionen litar på varandra och om de anställda har förtroende för informationen från ledningen.

Samband mellan socialt kapital och kvalitet

Genom att jämföra svaren på frågorna om det sociala kapitalet med frågorna som handlar om kvalitet och kreativitet visar det sig att det finns ett samband. Däremot var det inget statistiskt samband mellan hur engagerade medarbetarna var och kvaliteten.

- Det sociala kapitalet och kreativiteten påverkar den journalistiska kvaliteten i ungefär lika hög grad. Variationen i de två förhållandena förklarar närmare 20 procent av variationen i den journalistiska kvaliteten mellan redaktionerna, säger Asbjørn Grimsmo.

Mikael Sjöberg skal gjenreise tilliten til Arbetsförmedlingen

Mikael Sjöberg topper igjen en av de viktigste institusjonene på arbeidslivsområdet i Sverige. 17. mars ble han utnevnt av regjeringen Reinfeldt til generaldirektør for Arbetsförmedlingen. Da kom han fra jobben som GD i Arbetsmiljöverket der han begynte etter å ha ledet Arbetslivsinstitutet. Etter mye kritikk av Arbetsförmedlingen er utfordringen å bygge tillit til institusjonen han leder.

PORTRETT

12.09.2014

TEKST OG FOTO BERIT KVAM

- Nå må jeg hente sønnen min på dagis, sier Mikael Sjöberg til Arbeidsliv i Norden, og ser på klokka.

Den er nesten fire om ettermiddagen. Vi har sittet sammen rundt konferansebordet en times tid. På den ene siden han, på den andre siden Refik Sener, rådgiver, pressekontakt og sufflør når det trengs. For hva var det nå boken han leser heter? Refik Sener supplerer: «Byen og hundene».

Han har vært hjemmeværende med begge barna, forteller han. Tre måneder med datteren og nesten fire med sønnen som kom sist. Sånn sett en typisk nordisk småbarnsfar: henter på dagis, har pappaperm, en kone som jobber og de deler på omsorgen. Fortsatt ny som leder for en av Sveriges største myndigheter med mer enn 12 000 ansatte, innrømmer han likevel at det ikke er ofte han rekker barnehagen for tiden.

- Det er mye å sette seg inn i, derfor henter jeg ikke i barnehagen så ofte som jeg ellers ville gjort.

I arbeidsformidlingens tjeneste har han lagt ut på en lang forandringsreise.

- Det har vært mye kritikk, og vi har fortsatt en utsatt situasjon. Samtidig møter jeg denne jobben med entusiasme og engasjement for å få til en bedre Arbetsförmedling og en tydelig forandring. Men det gjelder å se at forandringer som er på riktig tar tid.

Mikael Sjöberg har liten formell utdanning, men må ha gjort landets raskeste karriere fra han som tillitsvalgt i Metall, gikk inn i politikken, først som rådgiver da sosialdemokratene vant valget i 1994, deretter 10 år som statssekretær før han av regjeringen Göran Persson ble utnevnt til generaldirektør for Arbetslivsinstitutet i 2005. Kort etter ble regjeringen Reinfeldt innsatt. Moderaterna sørget for at Arbetslivsinstitutet ble nedlagt, men Mikael Sjöberg fortsatte sin lynkarriere. Nå har han ti år bak seg som generaldirektør for Sveriges vik-

tigste myndigheter på arbeidslivsområdet. Bare sjefsjobben i den største myndigheten, Försäkringskassan, er uprøvd.

Etter fem måneder i sjefstolen på Arbetsförmedlingen har han ikke tenkt ferdig når det gjelder veien fremover, men metoden for fremgang er klar: ledergruppen og medarbeiderne skal involveres før beslutninger om forbedringer skal tas.

Om ledelse

- En viktig ting i moderne lederskap tror jeg er å evne å skape målbilder og si at «sånn skal en fremtidig arbeidsformidling se ut» og «det er denne veien vi skal gå». Det gjelder for virksomheten som helhet og for deler av virksomheten. I ledergruppen jobber vi nå med å starte en forandringsreise. Den kommer til å bygge på at vi evner å ta frem et målbilde for hvordan «Arbetsförmedlingen 2021» skal se ut.

«Arbetsförmedlingen 2021»?

- Ja, fordi vi anvender en metode som jeg har brukt i mange år. For å oppnå en riktig forandring bruker vi omtrent ett år til forberedelse og tre ganger tre år med utviklingsarbeid. Dette første året skal legge grunnlaget for målbilder, for visjoner og strategier. Så bryter du dette ned i en strategisk plan for hva man skal oppnå de neste tre årene. Når denne er satt ut i livet, begynner du å se på hva du har lyktes med og hva du ikke har lyktes med, og begynner å ta frem en ny strategisk plan. Så en sånn sjuårs periode inneholder disse tre momentene. Ett forberedelsesår og tre pluss tre gjennomføringsår.

Det er snart et halvår siden han startet i jobben. Så langt har han gått i gang med den interne omorganiseringen. Der det før var to ledergrupper er det nå blitt en med færre toppsjefer og mer spisset ut fra kjerneoppgavene.

Ett av grepene han har gjort er en satsing på digitale kanaler og oppnevnt en direktør for digital kontakt. Nå er prosessen å bygge målbilder i samarbeid med hele ledergruppen på 25-30 personer. Det kan være målbilder for arbeidsgiverkontakter, målbilder for it-systemene, for matching, kompetanserustning. Hensikten er å gjøre det begripelig for hverandre hvilke mål det siktes mot.

- Metoden bygger på at jeg får ledergruppen til å hjelpe meg å formulere målbildet. Så skal vi i løpet av høsten reise rundt til medarbeiderne å diskutere disse spørsmålene før vi i februar neste år skal ha vært gjennom denne medarbeiderreisen. Da handler det både om å gi medarbeiderne mulighet til å reflektere over hvilken retning ledelsen er i ferd med å gå, men også åpne for synspunkter fra dem, slik kan de også kan påvirke utviklingen før jeg setter ned foten. Så tanken er at prinsippbeslutningen skal fattes innen neste sommer.

Hvordan vende kritikk til tillit?

- På arbeidsformidlingen i Sverige har man lenge opplevd at man har for lav tillit i befolkningen. Det viktige nå er at vi på alvor får et bilde av hvor konflikter oppstår, og hva som

skaper konflikter og manglende tiltro. En må få frem de situasjonene der en arbeidssøker blir skuffet over oss, eller når en person ikke opplever at vi gjør jobben vår på tilfredsstillende vis. Det krever at vi går dypt inn i dette spørsmålet for å treffe rett med forbedringene. Det man har forsøkt å gjøre tidligere her på arbeidsformidlingen, er å spørre seg selv: Hvor er det vi svikter? Det er et bevis på at man har hatt en bristende analyse av hvor problemet finnes. Man må spørre kundene, man må spørre de arbeidssøkende og arbeidsgiverne, ikke bare seg selv.

Tillit er et kjernespørsmål for Mikael Sjöberg og ett av momentene han selv trakk frem som viktigst ved utnevnelsen til stillingen.

- Moderne forskning har sett på hva det er som gjør at visse land er fremgangsrike. Det som er så utrolig interessant er at det er medborgernes tillit til myndighetene som er avgjørende for hvordan tilliten ellers i samfunnet ser ut. Hvis borgerne har en høy tillit til myndighetene får de også tillit til politikerne og de får tillit til hverandre. Det gjør jo at vi som jobber i en myndighet har en særskilt viktig rolle i å bedrive vår virksomhet slik at vi oppnår høy tillit.

Hvordan tror du folk reagerer på en sånn langsom ferd mot forbedring?

- Et sånt arbeid bygger på at vi gjennomfører forbedringer hele tiden. Jeg pleier å si at det er mange ulike steg som skal tas. Min drøm er at det siste steget som tas, knapt vil være merkbart. Det skal bare være en liten justering. Alle forbedringene skal gjøres løpende i disse seks årene. Det gjør at vi etter hvert når frem til en bedre fungerende myndighet, men det er ikke før om seks, sju år at vi selv kan si at nå er vi en fullt ut fungerende, effektiv og moderne myndighet.

Matching mellom arbeidstaker og arbeidsgiver

Mikael Sjöberg har ingen illusjon om å kunne løse den høye arbeidsløsheten på egen hånd. Her er det politikerne som må trå til. Når det gjelder ungdomsledigheten er det for eksempel avgjørende at politikerne har lagt til rette for et velfungerende skolesystem.

- Når matchingsøyeblikket kommer, handler det om at det vil gå lettere hvis vi har høy tillit, gode arbeidsgiverkontakter og at arbeidsformidlerne kan og har kontakt med sine omgivelser. Det kan kompletteres med gode instrumenter for vurdering. Det å være god til å vurdere en person er viktig for hele vår virksomhet.

Mikael Sjöberg oppfatter at Arbetsförmedlingen blir både sett og stilt krav til av politikerne.

- Jeg har en sterk følelse av at regjeringen forsøker å skape forutsetninger for meg for at vi skal lykkes. De vil at Arbetsförmedlingen skal bli en bedre myndighet og stiller krav om forandring, og er veldig opptatt av å lytte til meg. Vi har en god dialog om våre ressurser og hva vi behøver fremover.

Det går mot riksdagsvalg i Sverige. Mikael Sjöberg har ti år bak seg som statssekretær i en sosialdemokratisk regjering.

Hvis du fikk valget, hvilken jobb ville du foretrekke, jobben som arbeidsmarkedsminister eller jobben som generaldirektør for Arbetsförmedlingen?

- Denne jobben, den passer meg veldig mye bedre.

Hvilke erfaringer fra jobben som GD i Arbetsmiljöverket har du nytte av nå?

- En grunnleggende forståelse for ledelse og for myndighetens oppgaver i statsforvaltningen. Vi hadde et veldig offensivt utviklingsarbeid i Arbetsmiljöverket. Det var nesten for mye. Da jeg kom, skulle vi spare 35 prosent av budsjettet.

Han forteller om hvordan han gikk gjennom budsjettet, tok ut tjenester som ikke var effektive, og kom tilbake til dem etter noen år når de hadde funnet frem til bedre metoder, for eksempel når det gjaldt inspeksjon av skolene.

I Arbetsförmedlingen er det arbeidsmarkedsutdanningen som har «altfor lav effekt», sier han.

- Da må vi spørre oss hva gjør vi med dette, og dra i gang et utviklingsarbeid. Hvor mye skal vi ha, hvilke tjenester skal vi ha, hvordan skal vi følge opp. Jeg jobber på den måten at sjefene svarer på dette og så får vi se hva de foreslår.

Ledelse gjennom tillit

Mikael Sjöberg er snart på vei Sverige rundt for å møte sine medarbeider; 12 stopp med rundt tusen medarbeider på hvert stopp.

Er det mulig å skape engasjement hos 12000 medarbeider?

- Ja, men ikke individuelt, derimot kan en ledelse kommunisere med mange ansatte hvis en har tydelige målbilder og visjoner, og hvis ledelsen har en felles strategi. Det er viktig at en organisasjon ikke er avhengig av den øverste sjefen. Min lederfilosofi bygger veldig mye på at hvert sjefsledd vet hva som er deres ansvar oppdrag og at de skal være i dialog og støtte neste nivå.

Hvordan kan det ha seg at du hatt en sånn bratt karriere?

- Det finns et gammelt svensk ordtak som heter Gjør din plikt, krev din rett. Det synes jeg er ganske fint. Det betyr at du alltid skal gjøre ditt beste og være beredt til å hugge i. Hvis man har betydningsfulle oppgaver kjennes dette med å gjøre sin plikt veldig viktig. Så det tror jeg har preget meg ganske mye. Den tanken at du skal forlate ditt embete i bedre stand enn det hadde da du tok over. Det gjelder uansett hvilken jobb du har. Dette er en drivkraft. Du skal forandre for å bli bedre for å møte framtiden.

- Disse fantes ikke for sju år siden, sier han, og peker på sin smartphone.

- Jeg har jo en drøm om at vi skal være så velfungerende hele tiden at det er vi selv som bestemmer når og hvordan vi skal forandre oss, at Arbetsförmedlingen selv bestemmer både målet og prosessen.

Mikael Sjöberg har vært på sitt første møte i den internasjonale organisasjonen for Public Employment Service, PES.

- Det var veldig interessant. Det ga inspirasjon. Det er jo ingen hemmelighet at man anser at Tyskland har en velfungerende arbeidsformidling. Selvsagt ville jeg da prate med min tyske kollega å høre hva de har gjort, og jeg pratet med min danske kollega, som også er ganske ny. Den nordiske familien har mye å lære hverandre.

- Det er samme kultur, kommenterer Refik Sener, som har vært stille lenge.

- Det nordiske samarbeidet er alltid noe jeg gjerne vil prioritere, sier Mikael Sjöberg.

Så må han hente på dagis. Sønnen venter.

Eygló Harðardóttir, Vigdís Finnbogadóttir, Gertrud Åström og Margot Wallström

Kamp for likestilling i Norden gjennom 40 år

Norden har samarbeidet om likestilling i førti år. Det har hatt stor betydning for fremgangen på likestillingsområdet og gjort livet bedre for innbyggerne i Norden, sa Eygló Harðardóttir, Islands likestillingsminister under jubileumsfeiringen på Island 26. august. Hvor går debatten i dag? Trengs det nye fortellinger om likestilling?

INNSIKT

12.09.2014

TEKST OG FOTO BERIT KVAM

- Drømmen er at vi en gang i fremtiden ikke behøver å diskutere likestilling mer, at kjønn ikke skal være like viktig som i dag, at vi har likelønn, og at jenter og gutter kan velge den jobben de vil ha, uten at noen synes det er noe rart, sa Eygló Harðardóttir sammen med Vigdís Finnbogadóttir, Gertrud Åström og Margot Wallström åpnet debatten på jubileumskonferansen.

Her ble en rekke utfordringer diskutert; som det kjønnsdelte arbeidsmarkedet, likelønn, uønsket deltid og kjønnskvoteering til ledelse og styrer. Nye spørsmål dukket opp: Trenger vi en lovbestemt kvotering til folkevalgte organer? var forslaget fra professor Hege Skjeie. Forsker Steen Baagøe Nielsen var opptatt av menns erfaringer og viste hvordan kampanjer som bygger på stereotype forestillinger bidrar til å hindre at menn velger utradisjonelle utdanninger og yrker. Ungdomspolitik-

eren Óskar Steinn Ómarsson etterlyste en bredere diskusjon om likestilling som inkluderer det tredje kjønn, som hverken er kvinne eller mann.

100 år med stemmerett

- Førti år er lang tid. Det er nesten halve livet mitt, sa Islands tidligere president, Vigdís Finnbogadóttir, verdens første demokratisk valgte kvinnelige statsoverhode i festtalen.

- Den gang så det ut til at raske menn hadde det travelt andre steder når likestilling ble diskutert. Nå er det en fornøyelse å se at mennene er interesserte i likestillingspolitikken.

Det er 100 år siden kvinnene i Norden fikk stemmerett og ble valgbare. Finnene feiret sitt jubileum i 2006, Norge for ett år siden, Danmark feirer neste år og Sverige skal feire i 2021.

- Det har skjedd mye på 100 år, men frykten for at kvinner skulle overta ser ut til å være overdrevet, kommenterte hun humoristisk.

- Men ingen ting kommer av seg selv, nå er det viktig å kjempe videre. Det er store oppgaver som venter, likelønn, lik rett til svangerskapspermisjonen. Dette har stor betydning for forholdet mellom kjønnene, sa Vigdís Finnbogadóttir og fremhevet flere områder der det trengs forandring.

- Rettigheter er noe en må kjempe for. Vi må kjempe for fred, demokrati og balanse. Kvinnene har ikke like stor adgang til demokratiet, og heller ikke like stor adgang til media som menn. Internett har ikke endret på dette. Selv i 2014 leser vi mye om hvordan kvinner ser ut, ikke rart at kvinner bruker mye tid foran speilet. Media og reklame gjør alt for å forsøke å forme kvinnene.

Vigdís Finnbogadóttir var opptatt av makt og innflytelse.

- Det snakkes mye om makt, men du skal ha mye makt for få innflytelse.

- Likestilling mellom kjønnene er også mennenes oppgave, fortsatte hun og kalte seg selv maskulinist:

- Jeg er feminist, men jeg er også maskulinist, sa hun og pekte på faren ved at unge menn dropper ut av skolesystemet.

- Menn blir litt redd kvinner, særlig når de oppdager hva kvinner er verdt og at de gjør det bra i skolesystemet.

Behov for en mannskonferanse?

- Jeg synes vi skulle organisere en ren mannskonferanse, foreslo Vigdís Finnbogadóttir.

- Viktige menn med makt i verden burde møte hverandre bare for å diskutere likestilling. Mitt inntrykk er at menn er redde for kvinners makt.

Eygló Harðardóttir har ledet det nordiske samarbeidet under Islands formannskap dette året, og ser nytten av at land med samme verdigrunnlag utveksler erfaringer.

- Island har gått foran når det gjelder loven om foreldrepermisjon. Norge har vist vei med loven om kjønnskvotering i styrerommene. Sånn inspireres vi av hverandre, sa Eygló Harðardóttir.

- Nå handler det om hvordan vi skal fortsette å bli mer likestilte.

- Det beste er 50-50 på en arbeidsplass. Selv om det er mye bra i Norden finnes det også mye å lære i andre land. Norge og Island har lovgivning om kvotering til styrene, men andre land har flere kvinner i lederstillinger enn vi. Da kommer vi tilbake til utdanningsvalg, at begge kjønn i dag velger veldig tradisjonelt, sa Eygló Harðardóttir.

Margot Wallström som både har bakgrunn som EU kommisjonær, og som FN's spesialutsending for arbeid mot seksuell vold i krig, engasjerte seg i tanken om en mannskonferanse:

- En stor konferanse for menn med makt som skal snakke om likestilling er en interessant tanke. Da blir vold ikke et kvinneproblem, men et likestillingsproblem.

Barnehager viktigste milepæl

Førti år med nordisk samarbeid om likestilling ga mulighet til å skue både forover og bakover. Hvilke milepæler som er nådd og hvilke som gjenstår.

- Man kan ikke se seg tilbake uten å nevne utbyggingen av omsorg for barn, som barnehager, og tilgang til utdanning som absolutt avgjørende. Utbygging av barnehager har vært helt avgjørende for at kvinner har kunnet gå ut i arbeidslivet, sa Margot Wallström som syntes det var bemerkelsesverdig at ingen hadde nevnt det vesentligste elementet i gjennomgangen av milepæler.

- Hva ville kvinners likestilling vært verdt hvis vi ikke hadde hatt tilbud om barnehager? Det handler også om skattepolitikk, om velferdspolitik, det handler om å tilby kvinner jobb og det handler om å kunne forsørge seg selv, og lovgivning er et kjempeviktig styringsmiddel i likestillingspolitikken, sa hun.

Margot Wallström var skuffet over at det var så få ministere tilstede:

- Hvis det ikke finnes en politisk vilje til å bære dette frem til reformer og forandring, da skjer det ikke mye. Det synes jeg er sørgelig.

- Med EU medlemskapet, så drar man i ulike retninger, men det er fortsatt sånn at når man ser på statistikk om likestilling havner de nordiske landene blant de ti beste. Utviklingen på likestillingsområdet har så å si gått hånd i hånd med velferdsutviklingen og utviklingen i samfunnet som helhet. Det er vel det som holde på å brytes opp, kommenterte hun.

- I Sverige vil man for eksempel ikke styre foreldrepermisjonen, man vil ikke si at flere pappaer skal ta ut pappapermisjon. Det er en individualisert tilnærming. Der har vi ulike syn.

Hvordan tenker du om det nordiske samarbeidet fremover?

- Jeg tror likestilling, utdanning og miljøpolitikk er eksempel på områder det er viktig å samarbeide om. På likestillingsområdet er arbeidsliv, utdanning og menns deltakelse særlig viktig.

Mer lovbestemt kvotering?

Et mangfoldig jubileumsprogram bidro til at det ble reist en rekke problemstillinger og utfordringer for et mer likestilt samfunn. Professor i statsvitenskap Hege Skjeie, pekte i sitt foredrag på at vi ikke har en nordisk modell for politikk og

kjønnsbalanse i folkevalgte organer, og utfordret med følgende forslag:

- Trenger vi en lovbestemt kvotering til folkevalgte organer?

Lektor ved Roskilde Universitet, viste til at det er et sterkt engasjement blant menn for å få økt likestilling, men hvordan skal menns engasjement bli tatt på alvor?

- Det er en kraftig stigning i menns deltakelse i hjemmearbeidet. Den er ikke like sterk som kvinners deltakelse, men den er på vei opp. Hva skal til for at menns erfaringer fra arbeid med barn og i hjemmet skal sees som relevante for arbeidslivet? Hvordan kan menn involveres i omsorgsarbeidet?

Steen Baagøe Nielsen viste flere eksempler på hvordan kampanjer som var ment å trekke flere menn til omsorgsykker bygget på stereotype oppfatninger og bilder av menn og etterlyste en sterkere innsats for å endre stereotype holdninger.

- Det trengs en langsiktig innsats med opplysning og påvirkning av holdninger, ikke minst i forhold til unge. Han viste blant annet til et prosjekt i Norge for å få flere menn i barnehagene, som har hatt suksess: I løpet av 20 år, fra 1990 til 2009 klarte man å rekruttere opp mot 10000 menn til barnehagene.

- Husk å lytte til disse mennene, oppfordret Steen Baagøe Nielsen.

Det tredje kjønn

Ungdomspolitikere, var utålmodige og forslagene mer utradisjonelle. Spørsmål om familien, kjønnsidentitet, kjønnsbundne studievalg var tema de tok opp.

Óskar Steinn Ómarsson fra Island savnet en bredere diskusjon om likestilling som inkluderer det tredje kjønn, folk som er hverken er kvinne eller mann.

- Hva er faren ved dette? Hvor er samtalen om dette? Diskriminering mot homofile og transseksuelle? Vi må ikke ha en lov som skiller mellom de ulike diskrimineringslovene, men en enhetlig lov.

Maria Kristina Smith tok opp temaet fri abort, som hun beskrev som et stort politisk tabu på Færøyene.

- Vi har en veldig streng lov, du skal være veldig fysisk eller psykisk syk eller ha vært utsatt for voldtekt for å få abort, men i praksis henger det sammen med hvilken lege du går til. Det er en risikosport. Det er nærmest politisk selvmord å gå på en færøysk talerstol å tale om fri abort.

Svenske Sara Skyttedal mente at likestilling er noe vi må arbeide med på alle politikkområder.

- Feministisk initiativ, FI, kommer ikke av seg selv. Hvite middelklasseakademikere prater og prater men dette kommer de ikke til.

- Det vokser frem en ung antirasistisk likestillingsbevegelse i Europa.

- I Island har vi sett en veldig vekst i feministbevegelsen. Den er særlig populær blant ungdom, sa Óskar Steinn Ómarsson.

- Det har vært 40 år med dette samarbeidet og 100 år siden kvinner fikk stemmerett, man er lei lønnsforskjellene, lei voldtektskulturen vi har i Norden, lei av de stereotype oppfatningene av kjønn som finnes. Jeg selv jobber i barnehage. Tre av tretti av dem som jobber der er menn. Der går jentene bare i rosa klær og guttene i alle mulige farger, men aldri med rosa. Alle jentene er prinsesser. Det starter med en gang de blir født at gutter og jenter blir puttet i ulike bokser. De partiene som styrer, må gi uttrykk for at de er villige til å handle og bli kvitt disse voldtektskulturene, ellers oppretter vi nye partier som for eksempel Feministisk initiativ, FI.

Alexander Blum Bertelsen fra Danmark mente at det er viktig at Danmark får en øremerket foreldreledighet.

- Menn og kvinner er forskjellige og må ha samme mulighet til karriere og foreldreskap.

Li Andersson fra Finland var enig. Foreldreledigheten som ble delt 6 + 6 + 6 skulle kunne bidra til å forandre kjønnsrollene, trodde hun, og etterlyste samtidig bedre studierådgivning siden utdanningsvalgene er så tradisjonelle.

Mathilde Tybring-Gjedde fra Norge vil jobbe for å styrke yrkesfag som har størst frafall fra undervisningen. Hun etterlyste en kompetanserapport for kvinnelederte yrker, og ville ha mer næringsfokus i de kvinnelederte yrkene.

Maria Kristina Smith syntes at debatten om likestilling på Færøyene har stagnert.

- Det må komme en ny fortelling om feminisme for at man skal se hvor nyttig det er. Vi er stadig fanget i spørsmål om fulltids- eller halvtidsarbeid og fri abort, og det føles som vi ikke har flyttet oss de siste tjue år.

Det er mye vi kan gjøre med lovgivning, men det største problemet er holdningene, sa Óskar Steinn Ómarsson. Det skjer ikke mye hvis ikke holdningene endres. Det vi må gjøre

er å bryte med kjønnsstrukturene. Det må starte i skolen. Det er ikke noe som heter manns- eller kvinnejobber.

- Det blir ingen endring hvis alle forsetter som før.

Färöarnas framtid kan inte bara vara fisk

Vad ska Färöarna leva av när fisken tar slut? Är svaret olja eller turism? Huvudsaken är att det också skapas kvinnliga jobb på ögruppen som är mer patriarkalisk än andra delar av Norden.

INNSIKT

12.09.2014

TEXT OCH FOTO: BJÖRN LINDAHL

Att ifrågasätta fiskets framtid är som att svära i Dómkirkjan i Tórshavn. EU har just lyft sina sanktioner mot ögruppen, efter en långdragen strid om makrill. Laxodlarna gynnas av att värsta konkurrenten Norge nu bojkottas av både Kina och Ryssland.

Färöarna är en del av Danmark, men är självstyrande på de flesta områden förutom utrikes- och säkerhetspolitiken. Ögruppen står liksom Grönland utanför EU. Med 49 000 invånare är det bara Åland som är mindre inom Norden.

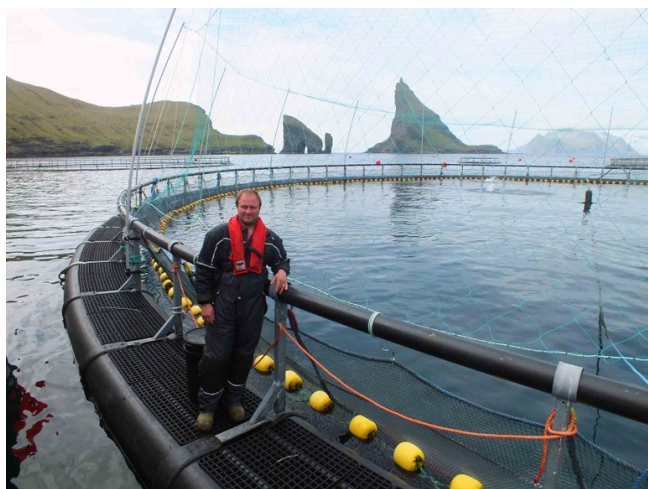
Tillsammans med västra Norge, Island och Grönland deltar Färöarna i det nordatlantiska regionala samarbetet Nora. Jämfört med de andra medlemmarna har Färöarna klart högst andel av arbetskraften sysselsatt inom fisket:

Region	Andel fiske
Norge (kusten)	2,0 %

Island	4,1 %
Grönland	13,8 %
Färöarna	15,4 %

Tal från OECD: Nora Region, 2008. Grönland från Statistics Greenland 2012, siffran inkluderar också jordbruk.

Med fångster på 600 000 ton per år och laxodlingar som producerar 60 000 ton per år är det förstås ingen risk för att fisken tar slut. Men sysselsättningen inom näringen sjunker i takt med att fartygen blir större och bearbetningen av fisk blir mer effektiv. Går man tillbaka till år 2000 var 23,4 procent av arbetskraften på Färöarna sysselsatt inom fisket och bearbetningen av fångsterna.

Helgi Leonson på laxodlingen Hiddenfjord.

Turistnäringen viktig - oljan kommer?

På Island gick nyligen turistnäringen om fisket och blev den största näringen, medan Grönland satsar stort på gruvindustrin.

Det har borrats efter olja inom de ekonomiska zonerna i såväl Grönland som Färöarna. Hittills har det inte gjorts några fynd, men antalet hål är fortfarande litet. I grönländsk sektor handlar det om 11 hål och utanför Färöarna håller just nu det nionde hålet på att borrar av Statoil. Island har delat ut tre licenser, men det dröjer till 2017 innan borrhåll påbörjas där.

Som jämförelse började oljebolagen att borra efter olja i den norska delen av Barents hav redan 1980. Först efter att ett 90-tal hål gjordes det ett större oljefynd.

Att jämföra de fyra områdena är samtidigt en påminnelse om avstånden. Det är flera tusen kilometer från där det letas efter olja väster om Grönland till Barents hav. Oljebolagen flyttar emellertid borrhållsplatserna från den ena sektorn till den andra. De olika länderna och regionerna konkurrerar

därför med varandra och utgör en gemensam arbetsmarknad offshore.

- Det arbetar redan 1 800 färöingar inom oljeverksamheten, och bare en del av dem är sysselsatta på grund av borrhåll i den färöiska sektorn, påpekar Runi M Hansen som är chef för Statoils borrhåll i Arktis, och som själv kommer från Färöarna.

Vi möter honom i ett gult packhus i hamnen där Statoil etablerat sig.

- All borrhållsaktivitet ska ske via färöiska hamnar och flygplatser. En oljeborrning är en stor operation och sysselsätter hundratals personer på borrhållsplattformen, supply- och standby-fartyg, på baserna där utrustning lagras, helikoptertransporter och så vidare, berättar Runi M Hansen.

Många borrhåll innan oljan hittas

Tidigare i sommar borrades det åttonde hålet, som var torrt. Just nu borrar Statoil det nionde hålet, som ligger nära den brittiska sektorn, där ett oljefynd har gjorts inte långt ifrån.

Runi M Hansen säger att Färöarna har gjort ett bra förarbete om det görs ett oljefynd.

- All lagstiftning är på plats och vi är också nöjda med att det finns så mycket kvalificerad arbetskraft. Inställningen till oljeindustrin är positiv, också inom fiskeindustrin, säger han.

Om det verkligen görs ett stort oljefynd är det mycket som kommer att ändras på Färöarna.

- Hittar man olja blir det lättare att stå på egna ben. Jag tror att det kommer att ske mycket politiskt i så fall. Det finns en viss ångest i självständighetsfrågan. Personligen hoppas jag att det i så fall blir en full lösning från Danmark, säger Annika Olsen, vice statsminister och socialminister i den färöiska regeringen.

Hon tillhör det färöiska folkpartiet Fólkaplokkurin, medan statsministern Kaj Leo Johannesen, tillhör Unionspartiet, som vill behålla den nuvarande relationen till Danmark. På samma sätt finns det på vänstersidan i färöisk politik ett parti som är för självständighet och ett annat som är emot.

Större flygplats ger fler turister

För att upprätthålla befolkningen på Färöarna är det emellertid viktigt att det även finns bra jobb för kvinnor. För det är framförallt de unga kvinnorna som blir kvar i Danmark när de är färdiga med en högre utbildning.

Liksom Island satsar Färöarna på turismen. Tidigare har flygplatsen varit en begränsande faktor, eftersom den bara kunde ta emot mindre flygplan med 92 passagerare som mest. Denna sommar har landningsbanan förlängts och en ny terminal byggts. Det gör att flygplan med upp till 144 passagerare kan tas emot.

- Ännu viktigare är det att regulariteten blir bättre. Fler flyg kan landa under juli då det är mycket dimma, säger flygplatschefen Jákup Sverri Kass.

Vi besöker Färöarna när arbetet med utbyggnaden av flygplatsen är som mest intensiv. En stor skillnad mot resten av Norden märks med en gång: Det finns inte en enda polsk byggnadsarbetare. Enligt de nuvarande reglerna kan arbetskraft bara importeras utanför Norden om arbetslösheten är lägre än 3,5 procent. Istället är det islänningar och grönlänningar som får förstärka den lokala arbetskraften eftersom många färöingar arbetar utomlands – i första hand Norge, på grund av lönerna.

"Inget Disneyland"

Turistnäringen ger sysselsättning till 400-500 personer. Utmaningen är att säsongen är så kort. Beläggningen under högsäsongen är 70 procent, men bara 10-20 procent under lågsäsongen. Utvidgningen av flygplatsen är avgörande för turistnäringen, som omsätter 400 miljoner danska kronor per år.

- Vi har 100 000 besökare per år, varav 65 000 som kommer med kryssningsfartyg. I fjol var det 50 fartyg. Målet är att

omsättningen ska mer än fördubblas till 2020 och då vara på en miljard danska kronor, säger Gudrid Højgaard, chef för turistbyrån Visit Faroe Islands.

Ögruppen marknadsförs som något annorlunda.

- Vi är motsatsen till Disneyland. Ingenting är uppställt, det finns inga staket. Ingen talar om för dig hur du ska uppleva naturen, det är inga förbudsskyltar. Folk har tröttnat på Island, hävdar hon.

Hon medger att Färöarna har ett problem – den årliga nedslaktningen av grindvalar som jagas in mot kusten. Olika försök har gjorts för att sprida kunskap om den urgamla seden, nyligen bjöds 100 journalister in för att få fram motinformation. Valjakten var tidigare en viktig källa av protein.

- Det är otroligt demokratiskt hur köttet fördelas. Änkor och barn utan föräldrar får först. Jag vet inte hur många turister som inte kommer på grund av valjakten. Men det är känsligt. Världen har blivit förfrämligad, säger hon.

På Färöarna upplever vi flera gånger att närheten till matproduktionen, slakt och fiske fortfarande är stor.

- Det är gränser för vad som kan kommuniceras – vi får mail som bara är hat – hat – hat.

- Sociala medier och miljönördar gör att skadorna kan bli större. Men numera får vi positiva mail också. Men vi är en lite destination. När Norge var som mest utsatt på grund av sin valfångst kom det 400 000 vykort på ett år, säger Gudrid Højgaard.

Patriarkaliskt samhälle

Andra, som vice statsminister Annika Olsen, är oroade över att Färöarna är för präglad av fångstnäringarna.

- Den stora frågan är varför trivs inte kvinnor?

- Vi har ett patriarkaliskt samhälle. Det finns inte tillräckligt med jobb för kvinnor.

De stora satsningar som görs på infrastrukturen genom att bygga två undervattentunnlar för två miljarder danska kronor, kommer inte ge många kvinnliga jobb. Men de kommer att innebära att de två största öarna kommer att bindas tätare till varandra och att 85 procent av befolkningen därmed kommer att ha vägförbindelse med varandra. Restiden mellan Torshavn och den näst största staden, Klaksvik, kommer att halveras när de två tunnarna är färdiga 2019 respektive 2021.

För den som vill handla eller uppleva kultur blir det då lättare. Köpenhamn brukar omtalas som staden med flest färöingar – 20 000 jämfört med Tórshavns 17 000.

Annika Olsen visar därför stolt upp butiken Guðrun & Guðrun som säljer stickade tröjor och andra klädesplagg. Butiken drivs av Guðrun Ludvig och Guðrun Rógvadóttir som har 30 kvinnor som stickar åt dem. Det stora genombrottet

kom med den danska TV-serien "Brottet" där Sofie Gråbøl hade en tröja som Guðrun Ludvig designat.

Guðrun Ludvig är formgivaren i Guðrun & Guðrun

Universitetet viktigt

Universitetet på Färöarna gör också sitt för att få ungdomarna att stanna kvar, genom att erbjuda fler högskoleutbildningar.

- Men universitet har inte en gemensam campus, utan vi är utspridda på fem olika ställen. De som studerar i Danmark får 5000 kronor i studiestöd, här får de bara 3700. Samtidigt är det dyrare att leva här, säger rektorn Sigurð í Jákupsstovu.

När OECD fick uppdraget att göra en studie av Nora-regionen var det just ett ökat samarbete mellan universiteten och högskolorna i regionen som var en av de viktigaste rekommendationerna. Men allt beror förstås på att det finns jobb även för högtbildade.

- Det finns inga "quick fixes". Den färöiska regeringen har nyligen presenterat 37 olika initiativ som ska attrahera nyutbildade kvinnor, säger Johan Dahl, som är industri- och jämställdhetsminister.

Bland initiativen är att förlänga föräldraledigheten med fyra veckor.

Jämfört med resten av Norden har Färöarna en betydligt högre andel kvinnor som arbetar deltid. Medan 35 procent av kvinnorna i Norden i genomsnitt gör det, och andelen i Finland bara är 19 procent, så är andelen 64 procent på Färöarna.

Forskarkritik: Sysselsättningen har blivit viktigare än arbetets innehåll

När arbetslivet hamnar på dagordningen i den svenska valrörelsen så är det framförallt arbetslösheten som är i fokus - jobben måste bli fler. Däremot tycks visioner kring arbetets innehåll stå tillbaka från den politiska agendan – en perspektivförskjutning som ett tiotal forskare nyligen belyste under ett möte i Stockholm nyligen.

NYHET

09.09.2014

TEXT: GUNHILD WALLIN

- Arbetets maktstrukturer och organisation, är inte längre i fokus hos dem som beviljar forskningsmedel. Eller som en grupp arbetslivsforskare konstaterade när vi träffades häromdagen "alla vet att om att vill man ha pengar bör man inte skriva in ordet makt och knappt arbetsorganisation i sin ansökan", sa Åke Sandberg, professor emeritus och redaktör för boken "Nordic Light" när han inledde seminariet "Makten och ledningen i arbetslivet".

Seminariet arrangerades av tankesmedjan Arena Idé och Arbetsbarnas bildningsförbund, ABF och av att döma av trängseln i Olof Palmesalen i det hus som ABF har i centrala Stockholm, så finns ett intresse att diskutera arbetet i ett djupare perspektiv. Ett tiotal arbetslivsforskare belyste hur arbetet organiseras, arbetsmiljö, trender inom ledarskap, jämställdhet, styrformen "New public management" som blivit allt mer dominerande inom välfärdssektorn, flexibilitet men också vilka utmaningar den nordiska modellen står inför.

Arbetslösheten har tagit över

Åke Sandberg gjorde en tillbakablick för att beskriva hur ambitionerna att utveckla arbetet har förändrats över decennierna. Han inledde med 60-talet då parterna gemensamt bedrev ett utvecklingsarbete och fokus låg på trivsel och produktivitet på lokal nivå. På 70-talet var facken starka och man talade om utveckling av goda arbeten, det vill säga trivsel på jobbet var inte nog, utan man ville ta reda på vad som utmärkte det goda arbetet vad gäller lön, möjligheter för kunskapsutveckling och arbetsorganisationens betydelse.

- Efter det har det skett en försvagning av den fackliga sidan och facket är inte så långt framme idag när det gäller att utveckla idéer. Arbetslösheten har tagit över som viktig fråga, sa Åke Sandberg.

Också arbetslivsforskningen har följt en likartad utveckling. På 70-talet inleddes en era av en stark forskarmiljö kring ar-

bete och organisation, som kraftigt försvagades i och med Arbetslivsinstitutets nedläggning 2007. Nu märker dock Åke Sandberg, både i Sverige men också internationellt, att det finns ett växande intresse kring arbetslivsforskning och att studera företag och arbete utifrån arbetets utformning. Han tar utvecklingen av Lissabonstrategin som ett exempel. I den första tioårsstrategin, som kom 2000 och skulle göra Europa mer konkurrenskraftigt och dynamiskt talades man om "More and better jobs", 2005 kom en revidering av strategin och där talades enbart om fler jobb. I EU-programmet 2020 talar man om fler jobb och bättre liv.

- Arbetsorganisation och frågor kring makt och inflytande i arbetslivet tycks nedprioriterat av de som finansierar arbetslivsforskning. Idag är det i stället mer fokus på sociala frågor och i någon mån medicin och hälsa. Arbetsgivarna och fack har svårt att enas om att man i tillämplad forskning ska studera makten och inflytandet. Arbetslösheten kanske är lättare att studera, sa Åke Sandberg.

Hyllad och utmanad nordisk modell

En av de stora frågorna under seminariet var hur kraftfull den nordiska modellen fortfarande är, trots försvagade fack, allt fler osäkra anställningar och sänkta trygghetsersättningar. Hur står det till med tilliten till det offentliga och möjligheten att känna sig trygg även under omvandlingstider i yrkeslivet? Visserligen hyllas den nordiska modellen ofta just för sin förmåga att erbjuda trygghet i livets olika skeden och att ge möjligheter till omställning, men hur mycket kan delarna i modellen försämrats samtidigt som man talar om den som om den vore densamma?

Åke Sandberg som tidigare i somras skrev en debattartikel i Dagens Nyheter med rubriken "Den nordiska modellen kan stå emot omvärlden", hävdar att vi inte ska glömma att de nordiska länderna toppar de flesta rankinglistor, till exempel

inom jämställdhet, demokrati i arbetsliv, yttre miljö, företagsvänlighet, IT och en rad olika områden. Och det har funnits ett motstånd mot att följa de råd som finns i vissa internationella hyllningskörer om att allt skulle bli ännu bättre om de nordiska länderna sänkte skatterna och avreglerade lite mer.

- Men vi har inte gått på det och därför ska vi vara stolta över det som finns och föra det vidare. Utgångspunkten är att modellen lever, att den står emot omvärldens tryck, men är under viss förändring, sa Åke Sandberg.

Flexicurity handlar om balans

Ofta nämns det danska begreppet "flexicurity" som ett uttryck för kombinationen trygghet och flexibilitet. Men hur står det till med tryggheten när antalet osäkra anställningar ökar i de flesta länder och där individen tenderar att bli mera i fokus än kollektivet? Annette Kamp, forskare vid Roskilde Universitet center, RUC, och en av författarna i "The Nordic Light" ser faran med att "flexicurity", blir en modetrend som exporteras. Det är ett koncept som är beroende av sitt sammanhang, hävdade hon.

- Flexicurity handlar om balans mellan trygghet och flexibilitet, men den balansen har försämrats i Danmark genom att man har försvagat tryggheten. Samtidigt talar man om begreppet som om ingenting hänt. Men man måste se när obalansen blir så stor att det inte går att prata om flexicurity. Det kräver att man talar om olikhet. Vill man inte det, så förlorar man måttet på om modellen fungerar, sa hon.

Så hur skarpt lyser det nordiska ljuset, är fortfarande den nordiska modellen en förebild och något att lära sig av? När det till exempel till "down under", det vill säga till Australien. Ja, svarar den australiske forskaren Russell Lansbury, som var på gästspel i Sverige under seminariet.

- Ljuset är fortfarande där, men lite svagare än tidigare. Jag blev ombedd i ett radioprogram att säga de tre bästa sakerna med Sverige. Jag svarade då kunskap, dialogen mellan arbetsmarknadens parter och – kanske lite förvånande – globalisering. Sverige har alltid tittat ut över sina gränser och satat på export istället för att skydda en inhemsk marknad. Svagheten idag är dialogen mellan de sociala parterna. Det finns fortfarande, men verkar inte riktigt ha samma styrka eller djup som skapade det samhälle som finns idag, sa Russell Lansbury.

OECD:s generalsekreterare Angel Gurría varnar mot att lönerna sjunker ännu mer.

OECD: Sänkta löner ger inte högre sysselsättning

Gränsen har nåtts för hur mycket lönerna kan sjunka i de industrialiserade länderna. Sedan den ekonomiska krisen har hälften av alla anställda inom OECD fått lägre reallöner. Sänks lönerna mer blir effekten den motsatta – det går ut över tillväxten.

NYHET

03.09.2014

TEXT: BJÖRN LINDAHL, FOTO:OECD

Det var budskapet som OECD:s generalsekreterare Angel Gurría hade när han presenterade OECD Employment Outlook 2014.

- Även om lägre löner har hjälpt länder som haft stora underskott i statsbudgeten att återfå sin konkurrenskraft och begränsa hur många jobb som förloras, kan ytterligare lönefall

vara kontraproduktivt, eftersom det varken skapar nya jobb eller ökar efterfrågan, sa Angel Gurría, på en presskonferens den 3 september i Paris.

Enligt OECD kommer arbetslösheten i medlemsländerna att minska svagt de kommande 18 månaderna, från 7,4 procent i mitten av 2014, till 7,1 procent i slutet av 2015. Nästan 45

miljoner människor är arbetslösa inom OECD. Det är 12,1 miljoner fler än innan finanskrisen slog till 2008.

Reallönerna står stilla

Enligt Employment Outlook har den reella lönenivån nästan stått stilla sedan 2009 och den har i många länder som Grekland, Portugal, Irland och Spanien fallit med 2-5 procent per år.

- Regeringarna runt om i världen, inklusive de framväxande ekonomierna, måste fokusera på att stärka den ekonomiska tillväxten. Det mest effektiva sättet är genom strukturreformer som ökar konkurrensen för varor och tjänster. Det kommer att öka investeringarna, produktiviteten, antalet jobb, inkomsterna och välbefindandet, sa Angel Gurría.

Det är delvis nya toner från organisationen som representerar de 34 mest industrialiserade länderna i världen. Gurría betonade att det inte var fel av de länder som hade störst budgetunderskott innan krisen att skära ned utgifterna och bromsa lönerna.

- Det har gjort att de återvunnit konkurrenskraft. Men det är inte säkert att det är den medicinen som fungera i framtiden.

Även om situationen förstås är svårast för de som blivit arbetslösa, har den ekonomiska krisen drabbat även dem som fick behålla sina jobb.

- Det finns ett stort motstånd mot att skära i de nominella lönerna. I stället har det skurits i bonusar och i övertidsersättningar. Men pengar är pengar och köpkraften familjerna har blivit lidande, sa Angel Gurría.

26 länder har minimilöner

Eftersom priserna inte sjunkit i takt med lönerna har de flesta fått det sämre. Att öka minimumslönerna, som USA och Tyskland, hjälper i alla fall de som befinner sig längst ner i lönepyramiden. I årets rapport om sysselsättningen finns också statistik över kvaliteten på jobben. Ökade flexibilitet är inte heller någon patentrösning.

- Mindre än hälften av dem som fått ett tillfälligt jobb hade fått ett fast jobb tre år senare, påpekade Angel Gurría.

26 av de 34 medlemsländerna har nu infört minimilöner – något som de nordiska fackförbunden motsätter sig eftersom de själva vill påverka lönebildningen. Men OECD tar också till orda för att minimilönerna utformas så att de får störst effekt. Hänsyn bör tas till regionala skillnader, såväl som till skillnader i ålder och kompetens.

Direkte fra Tórshavn: Midt i sanktionsstormen

Alt tyder på, at den færøske lakseopdrætsindustri ufrivilligt er havnet i en overordentlig lukrativ situation som følge af den russiske importboykot af europæiske og norske madvarer.

KOMMENTAR

02.09.2014

TEKST INGI SAMUELSEN

Rusland er et af de store køberlande af atlantisk opdrættslaks. Men med de nye handelssanktioner har landet reduceret muligheden for at få fat i laks, som er blevet alt mere populær i landet de senere år.

Eneste producenter af laks, som har mulighed for at sælge den frisk til det russiske marked er de færøske. Alle de øvrige opdrættere er ramt af boykotten på nær de chilenske, men de ligger for langt væk fra Rusland til at eksport er en mulighed.

Det mærkes på Færøerne i disse dage, hvor interessen fra russiske opkøbere er øget. For øernes største opdrætsselskab, pf. Bakkafrost, kan den russiske interesse også mærkes på aktiekursen. Bakkafrost var den eneste virksomhed på seafood index'et på Oslo Børs, hvis aktiekurser steg som følge af de russiske sanktioner.

Det er ikke første gang, at færøsk opdrætsindustri er havnet i lukrative situationer på grund af udefrakommende begivenheder.

Problemer med sygdom i den chilenske opdrætsindustri for en del år siden åbnede en lukrativ dør til de nordamerikanske sushi-restauranter. Og den norske Nobelkomité's beslutning om at tildele systemkritikeren Liu Xiaobo fredsprisen, åbnede også døre til det kinesiske marked for færøske lakseeksportører.

Færøske fiskeprodukter er ikke omfattet af de russiske sanktioner, da Færøerne står uden for EU. Fra landstyrets side har man heller ingen intentioner om at til slutte sig de vestlige sanktioner mod Rusland som følge af den russiske intervention i Ukraine.

- Færøerne går ikke ind for at løse politiske kriser med boykot og sanktioner. Vi ønsker diplomatiske løsninger, sagde Færøernes lagmand, Kaj Leo Holm Johannessen, ved afrejsen til et planlagt besøg i Rusland i september, hvor netop handelshindringer af færøske fiskevarer var på dagsordenen.

Færøerne er jo netop kommet ud af et import boykot af pelagiske fiskevarer, som EU indførte for et år siden som

følge af Færøernes opsigelse af kvoteaftalen mellem kyststaterne, og den efterfølgende egenfastsættelse af kvoter for makrel og atlantoskandisk sild.

Dén sanktion var en udfordring for Færøernes pelagiske industri, som skulle oparbejde en ny marked i Østeuropa samt finde nye veje til Afrika uden om de europæiske transithavne. En erfaring, som koster i resultatet for 2013 og 2014, men som godt kan vise sig at blive gavnlig på længere sigt.